

Rapport:

Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2012.

Bestandsstørrelse og hekkesuksess.

Oppdragsgiver: Statens Naturoppsyn Kristiansand (SNO)

Gjennomført av: Norsk Ornitologisk Forening, avd. Vest-Agder (NOF-VA)

Utarbeidet for NOF-VA av: Morten Helberg

Rapport dato: 01.05.2013

Det har aldri blitt påvist hekkende måker i Vest-Agder som har blitt ungemerket i ett annet land. Voksne fugler merket på trekk utenfor landets grenser har vi flere titalls av, og sildemåker merket som unger i Vest-Agder har hekket blant annet i Sverige, Danmark og Nederland. Fuglen på bildet er ungemerket nær Calais i Frankrike i 2007, og ble ikke påvist hekkende, selv om den ble observert flere ganger nær Mandal fra juni til midten av august. Får vi snart den første innvandrete sildemåka? Flere fugler fra det franske prosjektet har slått seg til nord for Calais, helt nord til Helgoland i Tyskland. Gismerøya 2. juni 2012, foto Morten Helberg

1 Sammendrag

Denne rapporten oppsummerer resultatene fra den aktiviteten som NOF-VA har utført i Vest-Agders sjøfuglreservater i 2012. Hekkebestand og hekkesuksess ble tallfestet i alle fylkets sjøfuglreservater. Rapporten omhandler primært forholdene i selve sjøfuglreservatene. Mer enn halvparten av Vest-Agders totale sjøfuglbestand hekker imidlertid utenfor reservatene. Det presiseres derfor at trendene innenfor sjøfuglreservatene kan avvike fra det totale bildet. Særlig gjelder dette for arter som hekker i lite antall i reservatene. Noen arter hekker også kun utenfor reservatene.

2 Bakgrunn

På oppdrag fra fylkesmannen i Vest-Agder har NOF-VA siden 1996 hatt oppsyn med Vest-Agders sjøfuglreservater, eksklusiv de tre i Søgne kommune. Fra og med 2004 tok Statens Naturoppsyn over dette ansvaret. For å sikre kontinuitet og bedre kvaliteten på overvåkingen ble det da, etter samråd med Statens Naturoppsyn og miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Vest-Agder, besluttet å vinkle NOF's innsats mer over på standardisert overvåking av bestandsnivåer og hekkesuksess. Fra og med 2005 inkluderte vi også reservatene i Søgne kommune i denne overvåkingen.

Vårt mål med oppdraget er å få opprettholde kontrollen over utviklingen til Vest-Agders sjøfuglbestander. Videre forsøker vi å avdekke årsakssammenhenger, samt å påpeke tiltak som kan bidra til at vi beholder livskraftige sjøfuglbestander og det biologiske mangfoldet langs kysten av Vest-Agder.

2012 var den åttende sesongen med standardisert overvåking av bestandsstørrelser og hekkesuksess i Vest-Agders sjøfuglreservater. I år er hver art kun kommentert kort, men grunnlagsdataene finnes på besøksjemaer samt i sjøfugldatabasen vår.

3 Metoder og gjennomføring.

Gjennom overvåkingen tallfester vi hekkebestanden av alle sjøfuglarter i alle fylkets sjøfuglreservater. I tillegg forsøker vi å kvantifisere antall flygedyktige ungfugl, som et mål på hekkesuksess. Det er ikke noe mål å ha et visst antall besøk i hvert reservat, vårt hovedfokus er å gjennomføre oppgavene med så få besøk som mulig.

Bestandstakseringen ble gjennomført i slutten av rugeperioden, fra slutten av mai til begynnelsen av juni. Registrering av hekkesuksess (ungfugl / store unger) ble avpasset etter hvilke arter som hekket i hvert enkelt reservat. Det vil fortrinnsvis si ultimo juni – primo juli for terner og fiskemåker, primo juli for gråmåke og svartbak, samt ultimo juli – primo august for sildemåke, havhest og storskarv.

Tre sjøfuglreservater ble fra og med 2008 sesongen tatt inn i det nasjonale SEAPOP prosjektet: Slettingen, Klovholmene og Rauna. En ikke vernet lokalitet, Storøy (Mandal), er også med i dette prosjektet. På disse SEAPOP lokalitetene har det også i 2012 foregått en utvidet overvåking av artene ærfugl, mellomskarv, gråmåke og sildemåke. I tillegg til bestandsutvikling og hekkesuksess så overvåker vi her blant annet fenologi, kullstørrelser, voksenoverlevelse og næringsvalg.

All ringmerking ble koordinert gjennom hovedansvarlig for de aktuelle reservatene for å minimere forstyrrelse. Ringmerkingen blir benyttet som et hjelpemiddel, blant annet til å

fremskaffe data om hekkesuksess, rekruttering og voksenoverlevelse. Det ble stort sett brukt fargeringer slik at de merkede fuglene enkelt kan avleses på avstand med optikk. Avlesninger av voksne hekkende måker med fargeringer ble også i år prioritert høyt i koloniene.

Det ble også vektlagt å notere avvik fra normalt hekkeforløp, forstyrrelser, predasjon, funn av døde fugler og andre faktorer som kan gi oss mer kunnskap om hva som skjer med våre sjøfugler.

Hovedansvarlige for overvåkingen var:

Eldar Wrånes (Kristiansand og Søgne kommuner)

Thomas Bentsen (Mandal og Lindesnes kommuner)

Knut S Olsen (Lyngdal, Farsund og Flekkefjord kommuner)

4 Artsvis gjennomgang

4.1 Knoppsvane

Knoppsvanen hekket i 2012 i to sjøfuglreservat, Terneholmen - i Farsund kommune samt på Herøya i Søgne. På Jakobsholmen er utfallet av hekkeforsøket ukjent, mens det på Herøya ble observert ett par med tre-fire unger i juli.

4.2 Grågås

Det ble registrert 47 hekkende par av grågås i sjøfuglreservatene i 2012. Dekningsgraden var nok ganske dårlig siden arten hekker svært tidlig og er svært sky i hekketiden.

4.3 Hvitkinngås

Denne arten ble også i år funnet på Rauna. To par varslet 30. mai men reir ble ikke funnet.

4.4 Gravand

Det hekket gravand på Store Slettingen i Mandal også i år, et kull med sju ukegamle unger ble observert. I tillegg var det ett par til stede på Rauna, men det ble ikke observert ungekull her i 2012.

4.5 Ærfugl

I 2012 ble Rauna opptalt, og 348 ærfugl reir ble resultatet. Dette er det laveste tallet som er registrert siden 2005. Utenom Rauna ble kun 20 ærfuglreir registrert. Vi gjør ikke noe forsøk på å finne alle ærfuglreirene i de andre koloniene da dette vil ta for mye tid, men skriver selvsagt ned de vi finner, også med henblikk på å unngå å forstyrre dem ved senere besøk på øyene.

4.6 Siland

Tre reir ble registrert, ett på Jakobsholmen og to på Terneholmen, alle i Farsund.

4.7 Havhest

Havhesten hekker kun på Markøy. I 2012 var det to reir, men ingen unger ble produsert.

4.8 Storskarv (mellomskarv)

I 2012 ble det opptalt 252 reir på Rauna og 9 reir på Agneskjer. Det ble talt opp 400 store unger/ungfugl på Rauna samt 21 på Agneskjer.

4.9 Toppskarv

I 2012 var det 8 reir på Rauna samt 4 på Agneskjer. Det ble produsert 7 unger på Rauna samt 4 på Agneskjer.

4.10 Gråhegre

I den faste kolonien på Brattholmen var det i år minst fire bebodde reir, ungfugler ble sett men ikke talt opp. Kolonien på Herøya, som ble funnet i 2008, ble heller ikke sjekket opp denne sesongen.

4.11 Tjeld

Kun 28 par tjeld ble rapportert inn fra sjøfuglreservatene i 2012. Denne arten blir ikke fanget veldig godt opp med overvåkingen i dag da det er relativt ressurskrevende å få god oversikt, og spesielt øst for Lindesnes har ikke dette vært gitt stor prioritet.

4.12 Sandlo

Et par hekket sannsynligvis på Rauna, da varslende fugler ble observert. Det ble imidlertid ikke produsert ungfugl her denne sesongen.

4.13 Tyvjo

Tyvjoen ble også i registrert på Songvaar (Søgne), men vi kjenner ikke til at de fikk frem unger. Det ble observert to par på Skjøringen i Mandal, ett par innenfor reservatet og ett utenfor. Samt et par på Hillebunga, men unger ble ikke registrert. 5. juli ble det også observert et mulig hekkepar på Udvår i Lindesnes.

4.14 Fiskemåke

Kun 60 par ble registrert, det laveste tallet i reservatene siden overvåking startet. 16 flygedyktige unger ble registrert på Grønningen i Kristiansand hvor 23 par hekket. De øvrige reservatene har kun få par hver og ingen ungfugl ble produsert i disse.

4.15 Sildemåke

3445 par er bunnrekord i overvåkingsperioden også for sildemåkene. Ungeproduksjonen på Rauna var 0,65 (1100 unger / 1670 par), og på resten av reservatene til sammen 0,38 (670 unger / 1775 par). Spesielt i Lindesnes og i Mandal var næringstilgangen dårlig, mens det var en del unger i enkelte kolonier i Søgne.

Sildemåken i sjøfuglreservatene på Slettingen, Klovholmene og Rauna har fra og med 2008 sesongen vært med i det nasjonale SEAPOP programmet. I tillegg er en ikke vernet lokalitet med i dette programmet: Storøy (Mandal). Dette medfører en grundig oppfølging av disse koloniene der en rekke faktorer skal måles årlig: Hekkebestand, hekketidspunkt, kullstørrelse,

næringsvalg, produksjon og voksenoverlevelse. Gråmåkene er også inkludert i SEAPOP prosjektet på disse øyene.

4.16 Gråmåke

Også gråmåkene hadde en dårlig sesong. Bestanden i reservatene gikk ned fra 1174 par til 1062 par. Ungeproduksjonen pr par var lik den fra 2011, 0,53 unger/par i 2011 og 0,56 i 2012.

4.17 Svartbak

294 par fikk anslagsvis 244 unger i 2012. Dette kan sammenlignes med 287 par og 264 unger i 2012.

4.19 Andre sjøfuglarter i Vest-Agder 2012.

4.19.1 Hettemåke

Hettemåken har for lengst utgått fra sjøfuglreservatene i Vest-Agder. Siste hekkinger på de tradisjonelle lokalitetene Jakobs-, Lille- og Rundholmen var i 2001 og på Rauna i 1998. Nå hekker arten bare i Søgne og Kristiansand kommuner. Hettemåken er forsvunnet fra alle de øvrige kommunene i fylket.

Også i 2012 hekket hettemåkene i Leirkilen i Søgne, hvor 17 par fikk frem minst 27 unger. Vi har i skrivende stund ikke data fra Kristiansand, men normalt hekker det noen få par også her.

4.19.2 Makrellterne

Det hekket ingen par i sjøfuglreservatene i 2012. I Mandal ble det registrert seks par i Landekilen, ett par på Galten på innsiden av Hille, et par på Indre Kopperholmen og et par i Skogsøysund. Det var ingen ungeproduksjon i Mandal i 2012. I Søgne var det minst 30 par som fikk frem rundt 40 unger på Rauskjeret utenfor Høllen, mens ett par fikk frem minst to unger i Leirkilen sammen med hettemåkene. I Kristiansand kjenner vi kun til tre par som ruget på Varodden, hekkeutfall er ukjent, samt at det var fugler i den faste kolonien på Flyndra i Kjosbukta.

4.19.3 Teist

På Lista er det nå få teist igjen, men minst en voksen og opptil fire 2k (ungfugl fra i fjor) holdt seg i området fra Havika til Nesheimsanden gjennom hekkesesongen. En ungfugl dukket opp her 2. august. I tillegg dukket en ungfugl opp i Einarsnes området 22. juli, men voksne fugler var ikke sett her tidligere i sesongen. Lengre øst var det en del observasjoner av ett individ rundt Ryvingen i Mandal i mai, men fuglen er ikke sett på land. En stasjonær voksen teist ble også sett ved Flekkerøya 25. mai og et individ (alder ukjent) i Kvåsefjorden 17. juli.

5. Ringmerking

Det ble til sammen ringmerket 785 måkeunger i reservatene dette året, noe som er ett moderat antall i forhold til det som normalt blir ringmerket. De aller fleste fikk fargeringer i tillegg til metallringen, og gjenfunnsprosenten ligger på 28 % på sildemåke, 50 % på svartbak og 55 % på gråmåke. Det er med andre ord svært mange av ungene vi ringmerker som vokser opp, og vi bruker da også mye tid på å gjøre ferdsele i koloniene så skånsom som mulig. Det har for

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2012

øvrige blitt fargemerket måkeunger i Vest-Agder siden 1995, og disse dataene er nå gjenstand for ett større prosjekt, som også innebærer et eget doktorgradstudie, ved Universitetet i Oslo. I tillegg til dette er det blitt ringmerket 21 storskarvunger og to toppskarvunger på Agneskjæret, samt fire toppskarvunger på Rauna.

Reservat	Kommune	Sildemåke	Gråmåke	Svartbak	Sum
Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	37			37
Oksø	Kristiansand	3			3
Store Lyngholmen	Søgne	50			50
Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	103	5	2	110
Store Vengelsholme	Mandal	14	26	7	47
Slettingen	Mandal	27	47	4	78
Bjørnen	Mandal	3	25	3	31
Klovholmene	Mandal		2	1	3
Kjorten	Mandal			2	2
Hummerholmen	Lindesnes	3	34	17	54
Udvåre	Lindesnes	6	7	6	19
Agneskjæret	Lindesnes	1	43	28	72
Olavskjæran	Lindesnes		1	1	2
Småskjæran	Lindesnes			2	2
Guleholmane	Lindesnes		1	11	12
Skydskjær	Farsund			2	2
Terneholmen	Farsund			3	3
Rauna	Farsund	201	44	13	258
<i>Sum</i>		<i>448</i>	<i>235</i>	<i>102</i>	<i>785</i>

Tabell 1. Antall ringmerkede måkeunger i Vest-Agders sjøfuglreservater i 2012.

Det har også vært fanget noen få voksne måker på reir i noen av sjøfuglkoloniene som en del av nevnte doktorgradstudie, dette på en egen dispensasjon gitt av Fylkesmannen. I tillegg til den vanlige fargeringen har disse måkene blitt påsatt en 2,5g stor lyslogger på benet, som gjør det mulig å beregne omtrentlig posisjon for individene hele året. Fuglene må fanges inn igjen for å få tak i dataene, så dette arbeidet vil fortsette de neste årene.